

נשיאת מגבת על הצואר בשבת כעין צעיף

הרב שלום דובנר שי' לז"ח*

ספרן ראשי – ספריית אגו"ח

א.

איתא במס' שבת (קמו, ב): "רב איקלע לההוא אתרא דלא הוה ליה רווחא (בבית למקום מושבם של תלמידים. רש"י) נפק יתיב בכרמלית איתו ליה בי סדיא (לבדין שקורין פלטר"ש ועשוין לקפלן תחתיו במקום הכר או הכסת. רש"י) לא יתיב מאן דחזי סבר משום דבי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי מכריז בי סדיא שרי ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו (שלא הי' להן דבר לישיב עליו ויושבין ע"ג קרקע. רש"י) ומאן נינהו רב כהנא ורב אסי".

הרי רואים שמותר לשאת סדין ברה"ר בשבת, אפי' כאשר צריכים אותו רק לשם ענין צדדי בלבד, ולא מוזכרים בזה שום חילוקים והגבלות. אמנם, לקמן בגמ' (קמז, א) איתא: "אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תניא נמי הכי סוחרי כסות היוצאים בטליתות מקופלות ומונחות על כתיפן בשבת חייבין חטאת ולא מוכרי כסות בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של מוכרין לצאת בכך. . והרטנין (על שם מקום. רש"י) יוצאין בסודרין שעל כתיפן ולא רטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של רטנין לצאת בכך".

והחילוק בין הטליתין והסודרין מפרש הב"י (בסי' ש"א), שהוא תלוי במנהג המקום: אם המנהג הוא לצאת כך – הרי זה נק' מלבוש לאותו המקום, ומותר לצאת בו. ואם אין המנהג לצאת בו כך –

(* מתוך שיעור שמסר במסגרת השיעורים דאירגון 'גדיל תורה'. תודות המערכת נתונה לו על שהואיל למסור לנו את השיעור ע"מ לרשמו בכתב.

אסור לצאת בו בשבת, ואם יצא בו, חייב חטאת. ולכן, טלית – שדרכו הוא ללבשו על הראש ומשולשל לאורך הגוף – אם יצא בו כשהוא מונח על הכתף, חייב חטאת. ואילו סודר – שדרכו הוא ללבשו על הכתף – מותר לצאת בו. ומביא הב"י משו"ת הרשב"א (ח"ה סרכ"ד), במענה לשאלה מקהילה אחת ששם נהגו כולם לשאת את הטלית ברה"ר סביב הצואר תחת הגלימא בשבת. ושאלו האם מותר לנהוג כן, או האם עוברים כל הקהילה על חילול שבת? וענה הרשב"א, שמכיון שכך הוא המנהג הנפוץ – הרי זה כאילו הוא נעשה לבוש בשביל אנשי המקום ההוא, ומותר לשאתו כך.

וכפי כל הנ"ל פסק המחבר בשו"ע (שם סכ"ט): "היוצא בטלית מקופלת על כתיפיו דהיינו שלאחר שנתנה על ראשו מגביה שוליה על כתיפיו חייב חטאת", ובהמשך הסעיף איתא ש"מותר להתעטף בטליתו תחת הגלימא ולהביאו לבית הכנסת", וכן בסעיף הבא: "מותר לצאת ברשות הרבים בטלית סביב הצואר", וכן אח"כ (סל"ד): "יוצא אדם בסודר המקופל על כתיפו", שכל הדינים האלו הם תלויים בהאי טעמא דלעיל, האם הוא לשאתו כך אם לאו.

ב.

והנה, בהמשך הסוגיא הנ"ל איתא (קמז, ב): "אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן האולייירין (בלנין. רש"י) מביאין בלרי נשים (סדינים שהנשים מסתפגין בהם. רש"י) לבי בני (לבית המרחץ. רש"י), ובלבד שיתכסה בהן ראשן ורובן".

והטעם לזה הוא מכיון ש"עטיפה" בכל מקום הוא כיסוי הראש ורוב הכתפיים. וכמו שמצינו בנוגע לשיעור בגד החייב בציצית, שצריך להיות כשיעור שיכסה ראשו ורוב אורך גופו ורוב רחבו (שו"ע אדה"ז סט"ז ס"א). ומהאי טעמא ג"כ, במוצאי יוהכ"פ – כאשר אין עוד חיוב ללבוש טלית – מורידים את הטלית מעל הראש, שאז אינו נק' מעוטף בטלית.

וכן נפסק בטור (שם): "הבלנים יכולים להביא סדינים שמסתפגין בהם דרך רשות הרבים דרך מלבוש שיכסה בו ראשו ורובו".

והנה, בדין הזה ד"ראשו ורובו" ישנה מחלוקת בין הב"י ובין אדמו"ר הזקן. וז"ל הב"י: "ובלבד שיתכסה בה ראשו ורובו כלומר שתהי' רחבה כדי לכסות בו ראשו ורובו . . . אע"פ שלא כיסה ראשו ורובו שרי ומשום הכי שרי לכסות בסודר שעל כתיפו". עכ"ל. ואדמו"ר הזקן חולק על הב"י, וסובר, ש"ראשו ורובו" היינו כפשוטו, שבפועל צריך לכסות את ראשו ואת רובו ממש. וז"ל הרב (סל"ז): "במקומות שנהגו לקפל הטלית ולהניחה כך מקופלת על כתפיהם סביב צוארם והולכין כך אף בחצירות ובבתיהם מותרין לצאת כן בשבת אף לרשות הרבים שדרך מלבוש הוא להם אבל אם אין הולכין כן בבתיהן אלא כשיוצאין לחוץ מקפלין הטלית על כתפיהם תחת הגלימא להביאה לבית הכנסת אסור לצאת כן בשבת ואם יצא חייב כמו שנתבאר למעלה".

ובהמשך הסעיף: "וכן יוצא אדם בסודר המקופל ומונח על כתיפו הואיל וכך הוא דרך לבישתו . . . אבל במקומות שאין כך דרך לבישתו כגון במדינות אלו אם רוצה להוציא סודר צריך לכסות בו ראשו ורובו דרך מלבוש גמור". ואח"כ מביא את שיטת הב"י בשם "יש מי שאומר", ש"צריך שיהא הסודר רחב לכסות ראשו ורובו אם יפשיטוהו מקיפולו", ומסיים, ש"יש להם (- לאלו שסוברים כן) לחוש לדבריו".

והנה, הדין הזה ד"ראשו ורובו", כנראה שלא שמו לב אליו כראוי, שהרי הפוסקים שלאחרי אדמו"ר הזקן (כמו המשנ"ב וה"שמירת שבת כהלכתה") לא הביאו את הדין הזה. ולפועל רואים שעמא דבר לא נזהרים בזה, וכשיוצאים לטבול בשבת בבוקר, כורכים מגבת על הצוואר בלי שיכסה את הראש. וההיתר היחיד ששמעתי לזה הוא – שמכיון שמגבת הוא דומה לצעיף ממש, והרי הוא כמעט אותו דבר, ולכן מותר ללבשו כן, שהרי צעיף הוא מלבוש רגיל במדינות אלו. אבל היתר זה דוחק הוא, שהרי בדרך-כלל נעשה צעיף מבגד רך ודק, ומגבת נעשה מבגד עב וגס, וכל עובר-ושב יכול להבחין בקלות את החילוק שבין שניהם. ועפ"ז יש להזהיר את העם שכאשר נושאים מגבת על הצוואר בשבת צ"ל מכסה את הראש ג"כ (וכאבנט שרי מ"מ. ואכ"מ).

ג.

והנה בנוגע ל"לבדים הרכים" פוסק אדה"ז (שם סמ"א), שאינם נק' מלבוש א"כ מכסה בהם את ראשו ואת רובו, ו"אפילו אם צריך להם להתכסות בהם גופו".

ובמקרה דומה להנ"ל (שם סי"א) פוסק אדה"ז: "אסור לאשה ליתן בגד על צעיפה מפני הגשמים שלא ילכלכו הצעיף שכיון שמתכוונת בו להציל מטינוף אינו נחשב מלבוש אבל אם מתכוונת שלא ירדו הגשמים על בשרה ויצערוה מותרת לפרוס בגד על ראשה אע"פ שעל ידי זה ניצול הצעיף ג"כ מטינוף", ואינה צריכה שתכסה את ראשה ואת רובה.

והרי סתירה לפנינו: מחד גיסא פסק אדה"ז גבי אשה, דמותרת לצאת בו אפי' אם עי"ז ניצולת ג"כ מן הגשמים, ואפי' אם אינם מכסים את ראשה ואת רובה. ולאידך גיסא פסק אדה"ז גבי לבדין, דאסור לצאת בהם אם עי"ז הוא נהנה בהם ג"כ, אא"כ מכסה בהם את ראשו ואת רובו.

והנה, כעין זה מצינו ג"כ גבי מנעלי עץ, שבהל' יוהכ"פ פוסק אדה"ז (סי' תרי"ד סעיף ד') ש"בכל שבתות השנה אסור לצאת בו לרשות הרבים כיון שאינו דרך מלבוש", ואפילו אם הוא נשען עליו ע"י לבישתו.

אבל כנראה שבהל' שבת חזר בו אדה"ז מהפסק הזה, וכתב, שדוקא קיטע אינו יוצא בקב שלו, מפני שאינו צריך לו בכדי להישען עליו (שהרי יש לו מקל, ואינו לובש את הקב אלא בכדי שלא יהא נראה כחסר רגל), ולכן אסור, "אבל מי שאינו קיטע – מותר לו לצאת במנעל של עץ".

וגם פה רואים את הסתירה הנ"ל: בהל' יוהכ"פ פסק אדה"ז שאפי' אם צריך לו לעצמו, דהיינו להישען עליו, אעפ"כ אסור. ואילו בהל' שבת פסק אדה"ז שאם הוא אינו קיטע, ובמילא צריך לו גם כדי להישען עליו – מותר!

וככל הנ"ל יהי' הדין גם בעניינינו, במקרה שמישהו רוצה לשאת מגבת ברה"ר, ולא רק כדי להסתפג בו, אלא גם שישתמש בו כתור צעיף, שישמור אותו מן הקור [וכגון ברוסי' וכיו"ב – ששם אין צעיף מועיל לקור, אלא צריכים מגבת עבה וכיו"ב]. ולכאורה יש סתירה בזה בין כמה מקומות בשו"ע. ויל"ע בזה עוד.

חיוב מזונות מזמן הקידושין

הרב יוסף שמחה שי' גינזבורג

רב אזורי – עומר, אה"ק

בלוח 'היום יום' לכ"ח תשרי, נאמר⁶: "אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם. . לימוד התורה וקיום המצות הם טבעת הקדושין שבהם קידש הקב"ה את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם".

ולכאורה צ"ע מש"כ שהקב"ה נתחייב לזון את בני"י משעת נתינת הטבעת (דהיינו תומ"צ), שהרי חיוב מזונות ופרנסה מתחיל רק מהנישואין, ולא מהקידושין, כמפורש בשו"ע (אה"ע סנ"ה ד"ד): "אין הארוס חייב במזונות ארוסתו" ! ולמה חייב הקב"ה במזונות בני"י ע"י טבעת קידושין בלבד?*

6 נעתק מאג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, ח"ה עמ' רעז.

(* הערת המערכת: אולי יש לבאר בדא"פ ע"פ המשך הסעיף בשו"ע שם, שכאשר אין לארוסה מקור פרנסה אחר (כגון יתומה, שאין האחים חייבים לזונה אלא עד שתתארס), חייב הארוס לזונה משעת אירוסין. וכמו"כ בבני"י, שמשעה שנתקדשו בני"י להיות מיוחדים אליו ית', מאז כבר א"א להם לקבל את השפעתם ממקום אחר. ועיין בהג"ה שם: "וי"א דאינו חייב במזונותיה כל עיקר".